Tasavvufun Temelleri ve Zihinlerin Bulandırdığı Şüphelere Cevaplar – 3. Bölüm

MAKALENİN **1. BÖLÜMÜ >>>** **2. BÖLÜMÜ >>>**

10- Rabıta nedir? Bunu destekleyen deliller var mıdır?

Rabıta değişik şekillerde tarifi yapılmıştır bunlardan burada biz ikisine yer vereceğiz

Rabıta aşırı muhabbetten ibarettir. Bu hal, teveccühü, tasavvuru ve kalbi bağlantıyı da bereberinde getirir. Zira bir şeyi seven, onu sık sık hatırlar.

Müridin zihni planda tefekkür gücünü kullanarak mürşidiyle beraberlik halinde olmasıdır, önemli olan cesedlerin değil, ruhların beraberliğidir, bu yüzden Ali Haydar Efendi (kuddise sirruhu) bu meyanda "kalbin neredeyse sen orada mutebersin" der, bunu şu ayet-i celileyle temellendirir "sen onları birlikte sanırsın hâlbuki kalpleri darmadağınıktır".[1]

Rabıta, bağlantı kurulan ve kalben yönelinen şeyin çeşidine göre değişiklik arz eder. Bu üç türlü olabilir. Ulvî rabıta, süflî rabıta ve tabii rabıta.

Ulvî rabıta: Ulvî değerlere yapılan rabıtadır. Kişinin kalbini Rasûlülllah (Sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Allah'ın sâlih kullarına muhabbetle bağlamasını ifade eder.

Süflî rabıta: Kişinin, kalbini bayağı ve değersiz şeylere bağlaması, yönelmesi ve düşünce ortamına aktarmasıdır.

Tabii rabıta: Kişinin, ailesini, çoluk çocuğunu ve yakınlarını düşünmesidir.

Ulvi rabıtada hedef, Allah-u Teâlâ'nın mürşide ihsan edip şahsında tezahür ettirdiği feyiz ve manevi halleri, müridin yavaş yavaş kendisine geçmesi için çaba harcamasıdır. Çünkü insan kimi özlüyorsa, kimi hayal ediyorsa, onun ahlâkından kendisine akseder. Nitekim karakter sıçrayıcıdır, insandan insana geçer.

Binaenaleyh, maneviyat sahibi eh-i hal biriyle yüz yüze görüştüğümüzde, onun feyzi bize de geçer[2]. Peki, gıyaben hayal ettiğimizde, o nur gelmeye devam eder mi? Hadislere baktığımızda bunun devam edeceği anlaşılmaktadır. Zira Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi ve sellem), Sahâbe-i Kirâm'a geçmiş peygamberlerin suretlerini , renklerini, elbiselerini ve benzerî vasıflarını âdeta gözlerinin önüne getirir gibi anlatırdı.

İbni Abbas (radıyallahhu anhümâ) rivayet ediyor: Rasûlüllah (Sallallâhu aleyhi ve sellem) ile beraber yolculuk yaptığımızda Mekke ile Medine arasında yer alan bir vadiye uğradık. Rasûlüllahın (Sallallâhu aleyhi ve sellem) "Burası hangi vadidir?" deyince , sahâbe "Erzak vadisidir"der .

Rasûlüllah “Ben sanki **Musa (Aleyhisselam)**‘a bakıyorum. (O esnada teni, rengi ve saçlarının şeklini anlatır. Fakat râvi **Dâvud** bunu aklında tutamaz) Parmaklarını kulaklarına tıkayıp telbiyeyle sesini yükselterek bu vadiden uğrayıp gitti”[3].

Keza **Ebû Hüreyre** (radıyallahu anh)’ın rivayetine göre Rasûlüllâh (Sallallahu aleyhi ve sellem): “İsrâ gecesinde **Musa (Aleyhisselam)** ile karşılaştım” buyurdu.

Rasûlüllâh (Sallallahu aleyhi ve sellem) onun fiziki yapısını şöyle anlatır. (zannımca dedi ki:) “Vücûdu ne zayıf ne şişman, saçları ne düzgün ne de kıvırcık , (Yemendeki) **Şenue** erkeklerine benziyor…”.

Buyurdular ki: “**İsa (Aleyhisselam)** ile karşılaştım…” Rasûlüllâh (Sallallahu aleyhi ve sellem) onun evsâfını şöyle anlatır: “Orta boylu, kırmızı tenli, sanki hamamdan yeni çıkmış gibi(zarif yakışıklı) …”.

Yine buyurdular ki: “**İbrahim (Aleyhisselam)**‘ı da gördüm. Evlatları arasında ona en çok ben benzemekteyim”[4].

Şeyhu’l-İslâm Allâme **Hüseyin el-Medînî** (Rahimehullah) bu ve benzeri rivayetleri aktardıktan sonra şöyle bir değerlendirmede bulunur:

Burada asıl maksat zikredilen peygamberlerin, suret, şekil ve fiziki yapılarının muhatapların zihninde iyice yer tutmasıdır.

Bu tür rivayetlerden, yalnızca şeyhin tasavvurunun cevâzı değil, belki müstehab veya evlâ olduğu da anlaşılmaktadır. Aksi halde, Şâri’ buna bu kadar değer atfetmez, aksine bundan nehyederdi.

Meşhur muhaddis **Aliyyü’l-Kârî** (Rahimehullah) de şunları ifade etmiştir:

Büyük zatların sûretlerini, onları görmeyen/görmemiş kimselere anlatmalıdır. Çünkü bu zatlarla karşılaşmada olduğu gibi sûretlerinde de bereket vardır.[5]

11- Rabıtanın müride sağladığı manevi yararlar nelerdir?

Rabıtanın müride sağladığı yarar hakkında bir çok müellif söz söylemiş ve önemli değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Biz burada bunlardan İmam Zebidi (rahimehüllah) değerlendirmelerine yer vereceğiz.

“**El- Minehül aliyye fi- Tarıkat’ı Nakşibendiyye**” el yazma eserinin giriş kısmında müellif, olgun ve mükemmel bir salik olabilmeyi sürekli ubudiyetle bağlayıp, ibadetsiz bunun mümkün olmadığını ifade ediyor. Ardından ibadeti her şeyi bırakıp Allah (cc) ile beraber olabilme şeklinde tarif edip sonrasında, ilahi bir cezbe olmadan bunun olmayacağını; cezbede de en müessir unsurun şeyhi kamil ile hemhal olabilme, ayrıca onun zahiri ve batını hallerini özümseme olduğunu kaydediyor.

Sonra devam ederek buna râbıtâ denildiğini, kişi bunun etkisini üzerinde hissettiğinde, bunu elden geldiğince korumaya özen göstermesini ve bu meleke haline gelinceye kadar, tekrar beraber olma haline dönmesi gerektiğini belirtiyor.

12- Allah'dan başka varlık düşünülür mü? Niçin Allah'ı düşünmüyoruz da bir insanı/mürşidi düşünüyoruz?

Üstadımız **Müceddid Mahmud Efendi Hazretleri**nin (kuddise sirruhu) **Ruhu-l Furkan Tefsiri**nde bu suale şöyle cevap veriliyor

"Zat ve Sıfatlarıyla hiçbir benzeri, eşi ve ortağı bulunmayan Allah-u Teâla'yı düşünmek, Zatı'nı hayâle getirmeye çalışmak mümkün değildir. Çünkü Allah-u Teâlâ, Zat olarak bizim idrak sahamız dışındadır. Bizler ne kadar istesek de O'nu tasavvur edemeyiz. Ayrıca insanın bir zatı düşünebilmesi için onu görmesi gerekir. Görmediği bir şeyi düşünmek muhaldir. Dünyada var olduğunu bildiğimiz nice varlıklar olduğu halde, nasıl olduklarını bilemiyoruz. Bundan dolayı, istesek de onları aklımızda canlandıramayız."

Bunun yanı sıra mümkün olmadığı için Allah'ın Zatı'nı düşünmek yasaklanmıştır. Bütün tefsir, hadis ve akâid kitapları da böylece açıklama getirmiştir. Rasûlüllâh (Sallallahu aleyhi ve sellem) bu hususta şöyle buyurmuştur: "Allah'ın Zatı'nı tefekkür etmeyiniz. O'nun nimet ve yarattıklarını düşününüz. Çünkü siz, Allah'ın Zatı'nı düşünmeye güç yetiremezsiniz"[6].

13- Özünde istimdad ve aşırı tazim mevcud bulunduğundan dolayı rabıta'nın bir ibadet olduğuna hükmedenlere ne dersiniz?

Bu tür ithamda bulunan gruplar, çoğu kez birbiriyle irtibatlı kavramları birbirine karıştırdıklarından bu hükme varıyorlar Merhum **Seyyid Muhammed b. Alevi el-Maliki** (Rahimehullah) bunların bu temel hatalarına dikkat çekmek üzere yazdığı esere bu yüzden Mefahim yecib'u- en tusah'ha'ha (düzeltilmesi gerekli kavramlar) ismini vermiştir

Dini bir terim olarak ibadet, "Allah Teâlâ'ya en üst derecede yapılan tazim"[7] veya "ilah olduğuna inanarak boyun bükmenin, alçak gönüllüğünün, teslimiyyetin vardığı en son nokta" şeklinde tarif edilmektedir[8].

Malum olduğu üzere melekler bıkmadan usanmadan sürekli Allah'u Teâlâ'ya ibadet etmektedirler. Yüce Allah onlar hakkında buyuruyor ki:

"Onu tesbih eder ve yalnız ona secde ederler"[9]

Bununla beraber Allah (celle celalühü) **Adem**'e (Aleyhisselam) secde etmelerini emretmişti.

"Siz hemen onun için secdeye kapanın"[10]

Not: Ayet-i kerimedeki "Secdeye kapanın" ifadesinden de anlaşıldığı üzere meleklerin **Adem**'e (Aleyhisselam) secdesi rüku etmek, veya baş eğmek anlamında değil, bizzat alnı secdeye koymak suretiyle secde etmeleri istenmişti.

Fakat meleklerin Allah'a (celle celalühü) yaptıkları secdeyle, Adem'e (Aleyhisselam) yaptıkları secde arasında ciddi fark vardır. Çünkü Allah-u Teâlâ'ya yaptıkları secde, yaratılmış kulun yaratan Rabbine secdesi anlamındadır ki; bu ibadettir. Meleklerin bizzat Allah(celle celalühü) emriyle Hz. Adem'e (Aleyhisselam) secdesi, yaratılmış mahlukun kendi gibi

yaratılmış mahluka secde etmesinden ibarettir[11] ki buna Tâat denir. O halde Tâat nedir?

Tâat: Allahın bilcümle emirlerini tutup, bilcümle yasaklarından sakınmaya denir[12]. meleklerin Adem'e (Aleyhisselam) secdesi, evladın ana babasına hürmeti talebenin üstadına saygısı, müridin şeyhine tazimi tâat'tır ibadet değil.

Burada kısaca temas etmek gerekirse, vehhabilerin "**Şefaat ya Resulallah** veya **meded ya Abdel Kadir** gibi **istiğase** ifadelerini Allah'ın dışında bir dua, Allah'ın dışındaki her dua da ibadettir" iddiaları, temelden batıldır. Çünkü Arapça'da buna nida (sesleniş) denir. Allah'ın dışında her sesleniş tevhide aykırı olmuş olsaydı, canlı olsun ölü olsun kimsenin kimseye nidası caiz olmazdı. Lakin, bir şeyin ölüye nisbetle ibadet, canlıya nisbetle taat olması ne şer'an ne de örfen duyulmuştur. Aksine, ibadet onların bakışıyla ele alındığında, ölüye ibadet caiz değil ama canlıya caiz olması gerekir ki bu onlarca da kabul edilemez.

Halbuki **İmam Buhari** edebi müfrede ayağı uyuştuğunda **ibni Ömer**'in "**Ya Muhammed**" dediğini nakleder.[13] Ayrıca sahabe buna herhangi bir tepki vermez. Keza namazın ilk ve son oturuşunda okuduğumuz (esselamu aleyke eyyühenebiyyü) Ey peygamber sana selam olsun, ehli kubura nida ederek selam vermemiz ve benzeri bir çok örnek bu iddiayı çürütmektedir.

Bu bilgiler ışığında rabıtayı ele alırsak; onun ibadetle hiçbir bağının olmadığı net bir biçimde anlaşılır. Zira onun özündeki tazim mahlûkun kendi gibi mahlûka duyduğu bir durumdur. Asla bu tazimde şeyh efendiye karşı gösterilen ibadet anlamında bir kulluk anlayışından söz edilemez. Bu itibarla rabıtadaki tazim ilim talebesinin hocasına, çocuğun ebeveynine, eşin eşine[14] karşı duyduğu tazim sınıfına girer.

14- Tasavvuf karşıtı vehhabilerin en belirğin özellikleri nelerdir?

Vehhabi mezhebinin en belirgin özeliklerinden biri kendi gibi düşünmeyen tüm Müslümanları (hatta ihtilafa düştükleri bazı konularda kendi kendilerini bile) tekfir etmeleri ve buna bağlı olarak can ve mallarını helal saymalarıdır[15].

Bu konuda Hanbeli **Mekke Müftüsü Muhammed b. Abdullah en-Necdi**, vehhabiliğin kurucusu **İbni Abdulvehhab** hakkında şunları ifade ediyor:

"**İbni Abdulvehhab** saldırı ve tecavüzleriyle etrafa korku salar, kendisine biri ters düşüp karşı çıktığında, onu açıktan ortadan kaldıramazsa, gönderdiği bir fedai ile yatağında veya geceleyin çarşıda suikastla ortadan kaldırırdı. Çünkü İbni Abdulvehhab kendisine karşı çıkanı tekfir edip kanını helal sayardı."[16]

Zehavi (Rahimehullah) şunu ifade ediyor:

"Biri çıkıp vehhabi mezhebinden ve gayesinden soracak olsa, her iki suale cevap olarak sadece tüm Müslümanları tekfir etmektir desek, bu tarif onlara kafi gelecektir."[17]

Keza “**Faslü’l Hitab**“ın müellifi **Ahmet el- Kabbani** (Rahimehullah), vehhabiliğin kurucusu **Muhammed b. Abdülvehhab**’ın kendi düşüncesine muhalif ümmetin tümünü tekfir etmesini hicivli bir dille şöyle tenkit etmektedir:

“Mahşere nice Peygamberler, Resuller binlerce ümmetleriyle, şanlı Peygamber Efendimiz (Sallallahu aleyhi ve sellem) ise Uyeyne[18] ahalisinden azıcık bir gurupla gelecek. Geri kalanlar mı dedin? Sorma gitsin… İbadetleri fazla da olsa kâfirlerle birlikte temelli cehennem ateşini boylayacaklar.”[19]

Not: Bir çok konuda **ibni Teymiyye**’yi yegane merci kabul eden **ibni Abdulvehhab** tekfir konusunda ondan ayrılmıştır.

Zira **İmam Zehebi İmam Eşari**nin hal tercemesinde, senediyle “ben ehli kıbleden kimseyi tekfir etmem” sözünü aktardıktan sonra, “Ben de aynı görüşü paylaşıyorum” keza, Şeyhimiz **ibni Teymiyye**nin son günlerinde “Ben ümmetten kimseyi tekfir etmiyorum”. Nitekim Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi ve sellem) “Abdest almaya, ancak Mümin devam eder” buyurdular, dediğini nakletmektedir.[20]

Bir diğer özellikleri, açıkça söylemeseler de ibni Abdulvehhab’ın adeta masumiyet makamında olduğuna inanmalarıdır. Bizler ümmet olarak beşer olmaları cihetinden **İmamı Azam**’ın **İmamı Şafii**’nin ve benzer büyük müctehidlerin (rahimehullah) içtihadı hatalarını kabul ettiğimiz halde, onlar cahil **ibni Abdulvehhab**’ın hatasını kabule kesinlikle yanaşmazlar. Hatta rahatlıkla **Hz. Ömer**, **Hz. Ali**, **Hz. İbni Mesud** (radıyallahu anhüm) gibi sahabenin büyüklerini hataya nispet ederler ama katiyen ibni Abdulvehhab’ın hatasını kabul etmezler. Onlara göre sanki ibni Abdulvehhab önünden arkasından batılın yanaşmadığı masum bir Peygamber, ona karşı çıkanlar da kanının akıtılması mubah kafir gibidirler.

Faaliyetlerini sözde **ğuluvv**/aşırılıktan sakındırma esası üzer kuran, lakin gırtlağa kadar bu bataklığa gömülen bu zihniyet mensuplarının, ğuluvv /aşırılıktan sakındırma iddiaları artık ne kadar insaf ve adaletle bağdaşabilir.

Bir diğer özellikleri **tevessülü şirk saymaları** ve salih amel ile tevessülü caiz görmeleridir. Bu güruha karşı şöyle cevap vermek de mümkündür: “Mümin biri, ‘ey Allah’ım sana peygamberin Muhammed (Sallallahu aleyhi ve sellem) aracılığıyla yöneliyorum’ diyen kimse peygamberin sırf insan türünün ortak olduğunu, cesedine değil, nübüvvet ve Allah katındaki değerini kastederek tevessülde bulunmaktadır. Böylece zat ile yapılan tevessül, aslında ittifakla caiz olan amele dönük olmaktadır.”

15- “Onlara bizi sadece Allaha yaklaştırsın diye kulluk ediyoruz” Ayeti kerimesini tevessül, rabıta yapanlara uygulamak doğru mudur?

Ayet-i kerimeki kulluğu ibadeti tevessül veya rabıtaya uygulamaya kalkışmak hem dil hem de kıyas bakımından batıldır.

Dil bakımından batıldır; çünkü ibadetle tevessül arasında sözlük ve ıstılahi anlam bakımından ciddi fark vardır.

Çünkü Tevessül sözlükte bir hedefe ulaşmada herhangi birini aracı yapmak

anlamına gelir. Dini terim olarak duanın kabulünde (her kişi veya nesneyi değil) Allah katında kadri kıymeti olan bir zatı veya ameli aracı edinmektir.

İbadet ise "ilah olduğuna inanarak boyun bükmenin, alçak gönüllüğünün, teslimiyetin vardığı en son nokta" şeklinde tarif edilmektedir. Bu iki kavram arasındaki fark oldukça barizdir.

Yukarıda da değindiğimiz üzere terim olarak tevessül, Allah katında değeri olan nesne veya kişilerle yapılır. Putlarla tevessül gayrı meşrudur. Bir an için meşru olduğunu varsayalım, Allahın dışında putlara tapmak suretiyle oluşan şirk, inkar, bu vesileyi geçersiz kılar.

Tıpkı inkarla birlikte ameli salihin bir yarar sağlamaması gibidir. Burada inkârcılar iddialarını ispatlamak için, müşriklerin sırf tevessülde bulunmalarından dolayı şirke saptıklarını gösteren bir delil göstermeleri gerekir. Fakat kesinlikle böyle bir delil gösteremezler. Varsa göstersinler biz de öğrenelim!

Kıyas bakımından batıldır. Çünkü meselemizde ibadet asıl olup, tevessül veya istiğase fer kabul edilemez. Zira usulü fıkıh kitaplarında anlatıldığı üzere asıldaki illet, ferde tam anlamıyla bulunmadıkça kıyas batıl olur. Burada asıldaki illet, müşriklerin Allah'ın dışında, putların bizzat fayda ve zarar verdiğine inanmalarıdır. Halbuki bir peygambere veya bir veliye tevessülde bulunan kimse, Allah'tan başka kimsenin fayda ve zarar vereceğine inanmıyordur. Böylelikle asıldaki illet, ferde bulunmadığından bu kıyas batıldır; üstelik burası kıyas yeri değildir. Çünkü konu Şirk, tevhid, küfür ve iman meselesi olduğundan kıyasın burada hiçbir rolü yoktur.

Hele insafla bir düşünelim. Hiç "Lailahe İllallah" demeyen, Ahiret gününe[21] dirilmeye, Cennet'e Cehennem'e inanmayan, Peygambere iman etmeyen[22] putlara tapan, haksızca öldüren, zulmeden, şarap içen, zina yapan türlü türlü haramı işleyen müşrikle, namazı kılan, orucunu tutan zekatını sadakasını veren, çirkin davranışlardan uzak duran, güzel ahlak sergileyen Mümin bir olur mu?!

Kureyş kafirleri ise putları fayda ve zarar veren, rızık sağlamada muktedir[23] bütün bunlara bağlı olarak ibadeti hak eden ilah[24] zannediyorlardı. Onların inancına göre Allah (celle celalühü) yaratan varlık, hepsi o kadar. Hatta onlar bu konuda samimi de değiller, samimi olsalardı kelime-i şehadeti getirir ve onun gereğini yaparlardı. Bu yüzden Allah'u Teâlâ ayetin devamında "Şüphesiz Allah yalancı ve inkarcı kimseyi doğru yola iletmez"[25] buyurarak müşriklerin Allah'a iman ettikleri, putları aracı yaparak O'na yaklaşmak amaçladıkları iddialarını yalanlıyor.

Hadi bir an için kıyasın sübutunu kabul edelim; pekiyi asıl ile feri birleştiren ortak illet hangisidir?

Bidatçi: Araya vasıta koymak.

Sünni: Deliliniz nedir?

Bidatçi: Selef-i salih'in bunu hiç yapmadı.

Sünni: Ama Hz. Ömer (Radıyallahu anh) **Abbas b. Muttalib**'le (Radıyallahu anh)

tevessülde bulundu.

Bidatçi: Ömer (Radıyallahu anh) hayatta olanla tevessülde bulundu, ölü ile değil.

Sünni: Allah aşkına hayattakine ibadet etmek caiz mi ki?

Bidatçi: Hayır.

Sünni: O halde aradaki fark nedir?

Bidatçi: Sahabe onu yaptı fakat bunu yapmadı.

Sünni: Diyelim ki öyle; lakin onlar bazı şeyleri yapmıyorlar. Bununla birlikte küfür şöyle dursun haram bile sayılmıyor; kaldı ki ölen bir kişiyle tevessülün caiz olduğuna dair sayısızca delil var.[26]

Bidatçi: Şüphe ve ihtilaftan dolayı evla olan tevessülden uzak durmaktır.

Sünni: Asıl evla olan Müslümanları tekfir etmekten, Kureyş müşriklerini onlardan üstün tutmaktan uzak durmalıdır.

والحمد لله رب العالمين

MAKALE BURADA SON BULDU

---

[1]) haşir suresi 14. Ibni melek şerhi mesabihi sünne (4- 322) “medinede öyle kimseler vardırki sizler bir yere gitmez bir vadiyi aşmazsınızki onlar sizinle birlikte olmamış olsunlar” hadisinin şerh kısmında bunun kalb arzu dua birlikteliği olduğunu ifade eder ve ekler; bu zahiri uzaklıkta kalbi birlikteliğinin aynı işlevi gördüğünü göstermektedir önemli olan cesetlerin değil ruhların yakınlığıdır.

[2]) Ayrıntılı bilgi için Abdu’l Fettah Ebu Guddenin Risalet’u-l Musterşidinin (sayfa 102-107) arasındaki tahkikine önemle bakınız.

[3]) Sahih-i Müslim Kitab’u-l İman hadis no 269

[4]) Sahihi Buhari kitab’u-l Enbiya hadis no 3214

[5]) Cem’u-l vesail (1- 50)

[6]) Taberani evsat (6-250) bakınız Ruhul Furkan (2- 74)

[7] El- Külliyyat ebu’l – beka 491

[8] Et-Tekarrub İllellah 16. Müellif Abdullah Siraceddin

[9] Araf süresi 206

[10] Hicr süresi 29

[11] Et-Tekarrub İllellah 16

[12] El- Külliyyat ebu'l – beka 491, tahkik Adnan derviş

[13] El-edeb el- müfred no 964 bu rivayet ile ilgili Mecdi maruf kaleme aldığı Kavlu'l – faslu'l – müsedded oldukça önemlidir

[14] Kabe-i şerifi öpen arif zatlardan birine; densiz vehhabinin biri, şirk şirk!! diye tepki gösterince, o zat senin hanımın var mı? Diye sorar, vehhabi var der . Onu öpüyor musun diye ikinci bir sual sorar, evet deyince arif zat taşı gediğine koyar, onu öptüğünden dolayı sana göre senin müşrik olman lazım.

[15] Örneğin ;Allahın indirdikleriyle hükmetmeyen vehhabi Suudi hakimlerini bazı vehhabilerin tekfir etmesi gibi, bu hakimleri müdafaa amacıyla vehhabi Albani fitnet'tü-tekfir eserini kaleme almış, ibni Useymin, Abdulaziz bin baz'ında bu eserde takriz yazarak Albani'yi desteklemişlerdir

[16] es-suhübül el-vabile ala –al daraih el-hanabile sayfa 276. mektebe al-imam Ahmet

[17] Daiyetün Veleyse Nebiyyen 135; Vehhabi ibni Ğannam tarihi ''Necd'' adlı paçavrasının üçüncü kısmında Müslümanlar kafirlerle savaştı, ganimet aldı vs ifadelerle 300 den fazla savaştan bahsetmektedir.

[18] Bidatçi Abdul Vehhabın doğduğu yer

[19] Faslu'l -hitab fir- reddi dalalatı ibni abdülvehhab varak 36. İbni Abdülvehhab'ın bizzat kendi kitabından naklen sayısızca tekfiri için bak. Daiyetün ve Leyse nebiyyen 81-107.

[20] Siyer-i alam-ı Nübela tahkik Şuayb Arnavut 15- 88

[21] Örneğin "(kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve şu çürümüş kemikleri kim diriltecek diyor)" Yasin süresi 78

[22] Örneğin" Müşrikler Hz İsa'yı (Aleyhisselam) kastederek(Bizim ilahlarımız mı hayırlı, yoksa O mu dediler) " Zuhruf süresi 58

[23] Müşrikler rızkı putların yanında aradıkları için Mevla onlar hakkında şöyle buyurdu "(Bilmelisiniz ki Allah'ı bırakıp da taptıklarınız size rızık veremezler. O halde rızkı Allah'ın katında arayın)" Ankebut süresi 17

[24] Bu yüzden Hz Muhammed (Sallallahu aleyhi ve sellem) efendimiz müşriklere kelime-i tevhidi tavsiye ettiğinde buna şiddetle karşı çıkıp "(ilahları tek ilah mı yaptı doğrusu bu tuhaf bir şeydir dediler)" Sad süresi 5 şeklinde tepki gösterdiler

[25] Zümer süresi 3

[26] Bu konuda geniş bilgi için Allame Zahid el- Kevserinin mahku't –Takavvul makalesine önemle bakınız